

Анотація

М.А.Михаськова

Методическая подготовка будущих учителей музыки в процессе изучения курса „Музыкальная педагогика”

В статье раскрываются особенности и специфика формирования методических знаний студентов в процессе изучения курса „Музыкальная педагогика” как основы профессионального образования будущих учителей музыки.

Ключевые слова: методические знания студентов, профессиональная подготовка будущего учителя музыки.

Summary

М.А.Мухас'кова

Methodic preparation of the future teachers of music in the process of study of the course “Musical Pedagogics”

This article shows peculiarities and specific features of formation of methodological knowledge of students in the process of study of the course „Musical Pedagogics” as the bases of professional education of the future teachers of music.

Key words: methodological knowledge of students, professional preparation of the future teacher of music.

Дата надходження статті

„23” вересня 2008 р.

УДК 371.134:78.07

О.О.МОРОЗОВА,
аспірант
(м.Хмельницький)

Обґрунтування актуальності формування музично-педагогічної спрямованості учителів музики

У статті висвітлено особливості формування педагогічної спрямованості як якісної характеристики вчителів музики, розглянуто наукові підходи до трактування терміна „професійно-педагогічна спрямованість”.

Ключові слова: професійна спрямованість особистості, педагогічна спрямованість учителя музики.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Відродження найкращих традицій українського музичного мистецтва набуває особливої значущості в умовах розбудови незалежної України. Важливим чинником цього процесу є музична освіта як складова цілісного процесу підвищення загальнокультурного потенціалу суспільства. Сучасна музична освіта в Україні ставить за мету забезпечення високої якості освіти на основі збереження її фундаментальності у поєднанні з науково-педагогічним пошуком шляхів змістовного оновлення.

Концепція вищої педагогічної освіти передбачає поетапне вирішення проблеми становлення висококультурної особистості. Важливе значення у формуванні основних професійних якостей особистості майбутніх учителів музики, їх естетичного ставлення до оточуючої дійсності має музичне виховання.

Система професійної підготовки вчителів музики, що існує у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах, доволі успішно забезпечує засвоєння майбутніми вчителями знань, умінь і навичок професійної діяльності. Як відомо, особистість майбутнього вчителя значною мірою характеризується особливостями його психіки і має певну психологічну структуру. Основні її компоненти – психічні властивості: спрямованість, темперамент, характер, здібності в їх діалектичному зв'язку із психічними процесами, станами та утвореннями (знаннями, навичками, уміннями, звичками). Серед психічних властивостей особистості вчителя музики, на наш погляд, на особливу увагу заслуговує музично-педагогічна спрямованість, яка протягом професійної діяльності ефективно впливає на всебічний і гармонійний розвиток студентів.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Результати аналізу літературних джерел з психології та педагогіки свідчать про те, що проблемі педагогічної спрямованості особистості вчителя присвячено дослідження багатьох учених. Найбільш важливими для розуміння сутності музично-педагогічної спрямованості майбутніх учителів музики, на нашу думку, є дослідження Б. Г. Ананьєва, М. М. Анцибор, Ю. К. Бабанського, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, М. І. Дьяченка, Г. О. Журавльової, Л. О. Кандибовича, Н. В. Кузьміної, О. М. Леонтєва, Є. О. Науменка, А. В. Петровського, О. В. Петуніна, А. Т. Ростунова, С. Л. Рубінштейна, В. О. Сластьоніна, М. М. Тарасевича, І. В. Фастовця, О. І. Щербакова та інших.

М. М. Анцибор визначає професійно-педагогічну спрямованість як стійку готовність до мотивованого, з повною віддачею сил виконання педагогами своїх суспільно-трудових та професійних обов'язків [1].

Ю. К. Бабанський підкреслює у своїй роботі „Педагогіка”, що всі види діяльності педагога, а саме – навчальна, виховна, суспільна та науково-методична, – мають чітко визначену професійно-педагогічну спрямованість, яка охоплює інтелектуальну, емоційну, волюву сфери особистості педагога. Стійка професійно-педагогічна спрямованість особистості педагога віддзеркалюється у його морально-етичному ставленні до своєї професії, в характері усієї його педагогічної діяльності [7].

Н. В. Кузьміна вважає, що професійно-педагогічна спрямованість є провідною, „центральною” якістю особистості педагога, яка містить у собі усвідомлення значущості педагогічної роботи, інтерес до педагогічної професії та схильність займатися нею, потребу у спілкуванні з учнями [4]. Педагогічною вона називає таку спрямованість, яка націлена на навчально-виховну роботу з учнями, якщо вона обумовлена інтересом до тих, хто навчається, на виховання у них кращих людських якостей [3].

О. В. Петунін підкреслює, що чим міцнішими є зв'язки педагогічної спрямованості із спрямованістю особистості на мистецтво, спорт, техніку тощо, тим більш міцною є і власне педагогічна спрямованість. Провідними мотивами професійно-педагогічної спрямованості вчений вважає любов до учнів, захопленість своєю справою, почуття обов'язку та відповідальності. У педагогічній спрямованості він виділяє суспільну, професійно-педагогічну та пізнавальну спрямованість особистості педагога [9].

У системі ціннісних орієнтацій особистості педагога важливу роль відіграє його професійна педагогічна спрямованість, основу якої складає, на думку В. О. Сластьоніна, – потреба в педагогічній діяльності. На його думку, до складу педагогічної спрямованості входять: захопленість педагогічною діяльністю, інтерес і любов до учнів, психолого-педагогічна спостережливість і проникливість, педагогічний такт, педагогічна уява, організаторські здібності, справедливість, товариськість, вимогливість, наполегливість, цілеспрямованість, урівноваженість, витримка, самооцінка, професійна працездатність, духовні, передусім пізнавальні потреби та інтереси, інтелектуальна активність, почуття нового, готовність до педагогічної самоосвіти [11]. Тут ототожнюються поняття „педагогічна спрямованість” і „педагогічна майстерність”, які, на наш погляд, не є одним і тим же.

Результати дослідження М. М. Тарасевич свідчать, що педагогічна спрямованість особистості педагога складається з таких ціннісних орієнтацій: на себе (самоутвердження) – щоб бачили знаючого, вимогливого педагога; на засоби педагогічного впливу; на тих, хто виховується, на колектив тих, хто виховується; на цілі педагогічної діяльності, творче перетворення засобів, об'єкта діяльності. Про спрямованість особистості педагога треба говорити як про складну різнобічну психологічну якість [12].

Для більш повної характеристики професійно-педагогічної спрямованості вчителя музики в дисертації проаналізовано також і думки вчених-психологів про загальну спрямованість особистості. У психології склалося декілька підходів до її дослідження (спрямованість особистості – це мотиваційна обумовленість дій, учинків, усієї поведінки людини конкретними життєвими цілями, джерелами яких є потреби, суспільні вимоги до його особистості; сукупність стійких мотивів, які орієнтують діяльність людини і є відносно незалежними від наявних ситуацій тощо).

На думку А. В. Петровського [8], ця система спонукань визначає активність особистості і вибірковість її ставлень до оточуючої дійсності. Спрямованість особистості характеризується її інтересами, схильностями, ідеалами і переконаннями. Залежно від їх особливостей виділяють 3 види спрямованості особистості: особистісну, індивідуалістичну (в поведінці переважають мотиви, спрямовані на задоволення особистих потреб), колективістичну (в поведінці і діяльності домінують суспільні мотиви, які спонукають приносити користь людям, суспільству) і ділову (провідними є мотиви, пов'язані з успішним виконанням певної діяльності, доручень, службових обов'язків). Поглиблене вивчення спрямованості особистості стикається з багатьма труднощами, які пов'язані зі складністю операціоналізації цього конструкта, оскільки особистість не усвідомлює своєї спрямованості; мотиви, потреби, бажання і переконання є недоступними для зовнішнього спостереження.

У результаті аналізу літератури з проблеми нашого дослідження з'ясувалося, що на цей час немає наукових праць, в яких досліджено особливості формування педагогічної спрямованості особистості вчителів музики.

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення особливостей формування педагогічної спрямованості особистості вчителів музики.

Виклад основного матеріалу... Особистість учителя є не простою сукупністю якостей і характеристик, а цілісним динамічним утворенням, основою якого є переконання, світогляд, потреби, мотиваційна сфера, моральна свідомість, які складають її соціальну та професійну позицію, що виступає показником професіоналізму вчителя. Серед значущих якостей особистості сучасного вчителя особливо виділяються соціальна активність, педагогічна спрямованість, ціннісні орієнтації, педагогічні переконання. Соціальна активність учителя виявляється у ставленні до педагогічної професії, яке включає спрямованість особистості, її схильності й інтереси. Це складна інтегруюча якість, що виражає

ступінь „залученості” особистості до професійної діяльності. Вона є цілісною позицією особистості, оскільки найтісніше пов'язана із системою життєвих цінностей, орієнтацій і переконань. Ставлення до професії можна розглядати також як зацікавленість і відповідальність учителя за результати педагогічної діяльності.

Педагогічна спрямованість є якістю особистості вчителя, що визначається цілями, заради яких він діє, його потребами, інтересами, мотивацією, схильністю, ціннісними орієнтаціями, переконаннями. Вона розглядається вченими по-різному: як стале позитивне ставлення до професії вчителя, позитивне переживання всього, що пов'язане з цією професією; сталий інтерес до педагогічної діяльності, відповідальність за її результати, цілеспрямованість у оволодінні основами педагогічної майстерності; інтерес і любов до дітей, захопленість педагогічною діяльністю тощо. Об'єднують ці підходи домінуючі ставлення та мотиви, які мають вирішальний вплив на діяльність і поведінку людини.

Діяльність вчителя потребує не лише психолого-педагогічних знань, навичок і вмінь, але й певних індивідуальних якостей, які є важливою умовою ефективного вирішення ним психолого-педагогічних завдань. Досвід і результати аналізу музичної психолого-педагогічної літератури дають можливість зробити висновок про те, що наявність педагогічних якостей у студентів є умовою розвитку у них музично-педагогічної спрямованості, тобто сукупності стійких мотивів музично-педагогічної діяльності (інтересу, схильності до неї, ідеалів і переконань у необхідності займатися навчанням та вихованням майбутніх учнів), які обумовлені внутрішньою потребою.

Отже, найузагальненішою формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість, що визначається інтересом до професії та схильністю працювати. Поняття „спрямованість” охоплює уявлення про мету, мотиви, емоційне ставлення до діяльності, задоволеність нею. Професійна спрямованість як узагальнена форма ставлення до професії охоплює окремі, локальні оцінки суб'єктом ступеня привабливості (чи непривабливості) професійної діяльності, її змісту й умов здійснення. У процесі навчання та засвоєння цієї діяльності таке бачення видозмінюється й стає адекватним образу майбутньої професії.

Феномен професійно-педагогічної спрямованості деякі психологи трактують і як „систему особистісних якостей, що визначають стійке, усвідомлене, активно-дійове ставлення до педагогічної праці” [6], і як „професійно значущу якість особистості вчителя, основним мотивом якої є спрямованість учителя на розвиток особистості учня (гуманістичний мотив) і яка залежить від характеру провідного мотиву в структурі мотивації вчителя” [13], і як основну форму активності студентів [5]. З погляду М. І. Дьяченка і Л. О. Кандибовича – це розуміння і внутрішнє прийняття мети й завдань професійної діяльності, її інтересів, ідеалів, настанов, переконань, поглядів, що характеризуються „стійкістю (чи нестійкістю), домінуванням суспільних або вузькоособистісних мотивів, далекою або близькою перспективою” [2].

Спрямованість підготовки майбутнього вчителя за своїм змістом має бути професійною, тому особистість студента орієнтують на такі цінності, як найякісніше засвоєння майбутньої професії, опанування професійної майстерності тощо. Професійна спрямованість проявляється в меті, яку майбутній учитель ставить перед собою під час навчання. Підхід з погляду спрямованості дає змогу, таким чином, розглядати особистість майбутнього вчителя як певний соціальний і морально-психічний тип, бачити найсуттєвіше: соціальні й професійні орієнтації як основу формування типових якостей [10].

Ю. К. Бабанський підкреслює у своїй праці „Педагогіка”, що всі види діяльності педагога, а саме – навчальна, виховна, суспільна та науково-методична, – мають чітко визначену професійно-педагогічну спрямованість, яка охоплює інтелектуальну, емоційну, вольову сфери особистості педагога. Стійка професійно-педагогічна спрямованість особистості педагога віддзеркалюється у його морально-етичному ставленні до своєї професії, в характері усієї його педагогічної діяльності [7]. Н. В. Кузьміна вважає, що професійно-педагогічна спрямованість є провідною, „центральною” якістю особистості педагога, яка містить у собі усвідомлення значущості педагогічної роботи, інтерес до педагогічної професії та схильність займатися нею, потребу у спілкуванні з учнями [3].

Висновки і перспективи подальших розвідок... У проаналізованій психолого-педагогічній літературі розглянуто багато аспектів розуміння проблеми формування професійної спрямованості особистості вчителя. Ми вважаємо, що найбільш прийнятним поняттям, яке характеризує професійну спрямованість учителя музики, є „музично-педагогічна спрямованість”. Результати аналізу наукових джерел показали, що на цей час немає наукових праць, в яких би було досліджено формування музично-педагогічної спрямованості особистості вчителів музики, а тому перспективним напрямком продовження нашого дослідження є визначення сутності та змісту зазначеної якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Анцибор М. М. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов (при изучении дисциплин педагогического цикла) / М. М. Анцибор. – М. : Прометей, 1989. – 240 с.
2. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : [учеб. пособие] / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – [3-е изд., перераб. и доп.] – Минск : Университетское, 1993. – 368 с.

3. Кузьмина Н. В. Психологическая структура деятельности учителя / Н. В. Кузьмина. – Гомель, 1976. – 386 с.
4. Кузьмина Н. В. Формирование педагогических способностей / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1961. – 226 с.
5. Мироненко Ю. С. Професійна самоідентифікація студентів вищих педвузів / Ю. С. Мироненко. – К. : Либідь, 2005. – 328 с.
6. Науменко Е. А. Психологическая структура и формирование профессионально-педагогической направленности личности: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогическая психология” / Е. А. Науменко. – М., 1997. – 22 с.
7. Педагогика : учеб. / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Педагогика, 1984. – 368 с.
8. Петровский А. В. Развитие личности и проблема ведущей деятельности / А. В. Петровский // Вопросы психологии. – 1987. – № 3. – С. 3-10.
9. Петунин О. В. Формирование профессионального мастерства учителя / О. В. Петунин. – М. : Просвещение, 1980. – 112 с.
10. Ростунов А. Т. Формирование профессиональной пригодности / А. Т. Ростунов. – Минск : ВШ, 1984. – 176 с.
11. Слостенин В. А. Подготовка педагогических кадров: опыт, проблемы, перспективы / В. А. Слостенин // Формирование личности учителя в системе высшего педагогического образования. – М.: Просвещение, 1981. – С. 34-46.
12. Тарасевич Н. Н. Воспитать мастера / Н. Н. Тарасевич // Учитель, которого ждут : Из опыта Полтавского пединститута им. В. Г. Короленко [под ред. И. А. Зязюна]. – М.: Педагогика, 1988. – С. 91-103.
13. Фастовец И. В. Формирование профессионально-педагогической направленности личности учителя: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогическая психология” / И. В. Фастовец. – М., 1991. – 20 с.

Аннотация

О.А.Морозова

Обоснование актуальности формирования музыкально-педагогической направленности учителей музыки

В статье освещены особенности формирования педагогической направленности как качественной характеристики учителей музыки, рассмотрены научные подходы к трактовке термина „профессионально-педагогическая направленность”.

Ключевые слова: профессиональная направленность личности, педагогическая направленность учителя музыки.

Summary

O.O.Morozova

Substantiation of the actuality of forming of the music-pedagogical orientation of teachers of music

The peculiarities of forming of pedagogical orientation as qualitative characteristic of teachers of music are outlined in the article, the scientific approaches to the treating of the term „professional and pedagogic orientation” are examined in the article.

Key words: professional orientation of the personality, pedagogical orientation of the teacher of music.

Дата надходження статті

„25” жовтня 2008 р.

УДК 371.15

Л.М.ОГОРОДНИК,

викладач

(м.Хмельницький)

До проблеми використання ідей школи гуманістичного виховання в процесі становлення особистості вчителя

В статті автором експліковано суть поняття „гуманізм”, „гуманізація виховного процесу” та основні ідеї школи гуманістичного виховання. Розкрито історію проблеми, яка розглядається, та фактори, які впливають на ефективність процесу становлення особистості вчителя за умови використання ідей гуманістичної школи.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація, гуманістична школа, вчитель.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Проблеми людини, гуманізму, демократизму і виховання істинно вічні. Вони проходять через всю історію гуманітарних знань і залишаються актуальними в сучасній педагогічній науці. Ось чому бережливе ставлення до філософсько-педагогічної думки минулого має надзвичайно важливе значення для усвідомлення та розвитку гуманістичних і демократичних ідей сьогодення.

Стратегічний напрям суспільних змін в Україні зафіксовано в Конституції України [3]. Зокрема, в статті 3, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою